

Deelnemen aan cultuur: leren en doen

Beleidsplan Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst 2013-2016

Inhoud

1	Introductie	5
2	Verbinden en netwerken	7
	2.1 Visie	7
	2.2 Missie en doelstelling	7
	2.3 Plaats in het veld	8
	2.4 Samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie	8
	2.5 Doelgroepen en partners	9
	2.6 Kennisontwikkeling en kennisuitwisseling	10
3	De stand van zaken	13
	3.1 Conclusies sectortypering cultuureducatie	13
	3.2 Conclusies sectortypering amateurkunst	13
4	Kerntaken in vier programma's	15
	4.1 Informatie - basiskennis	15
	4.2 Stimulans voor cultuureducatie met kwaliteit	16
	4.3 Amateurkunst: kwaliteit en samenhang	19
	4.4 Onderzoek en monitoring	21
5	Interne organisatie	25
	Bijlage 1: Sectortypering cultuureducatie	27
	Bijlage 2: Sectortypering amateurkunst & kunsteducatie in de vrije tijd	31
	Colofon	34

1 Introductie

If we do not insist on the crucial importance of the humanities and the arts, they will drop away, because they do not make money. They only do what is much more precious than that, make a world that is worth living in, people who are able to see other human beings as full people, with thoughts and feelings of their own that deserve respect and empathy (Martha Nussbaum 2011¹)

Deelname aan kunst en cultuur draagt bij aan het welzijn van mensen en de leefbaarheid van de samenleving. Daarom is het belangrijk dat kinderen, jongeren en volwassenen gestimuleerd en ondersteund worden tijdens hun *culturele levensloop*. Dat is de kerntaak van het nieuwe Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst. Dit ontstaat als Cultuurnetwerk Nederland en Kunstfactor op uitnodiging van het ministerie van OCW op 1 januari 2013 samen verder gaan. Het verenigen van cultuureducatie en amateurkunst in één ondersteunende instelling zet de culturele levensloop van kinderen, jongeren en volwassenen centraal. Het kennisinstituut versterkt die door flink in te zetten op de kwaliteit van cultuureducatie en van amateurkunst door professionalisering en deskundigheidsbevordering. Het instituut is in die zin in de landelijke infrastructuur onmisbaar.

Kennis is de basis voor de activiteiten van het instituut. Die kennis bevindt zich overal: in het werkveld, bij scholen, culturele instellingen, verenigingen, overheden en bij universiteiten en hogescholen in binnen- en buitenland. Wij brengen die kennis bij elkaar en geven die door aan (aankomende) professionals in cultuureducatie en amateurkunst. Wij zien het als onze taak om deze kennisontwikkeling zowel digitaal als fysiek te stimuleren, te bundelen en uit te wisselen in intensieve samenwerking met de actoren in de infrastructuur cultuureducatie en amateurkunst. Als landelijk kennisinstituut nemen we in die infrastructuur een centrale en stuwende plaats in.

Cultuureducatie in het onderwijs is voor ons een speerpunt. Daarom willen we de samenwerking met de instellingen uit de culturele basisinfrastructuur (BIS-instellingen) versterken. Dat is nieuw. Naast aandacht voor de inhoud van het schoolvak willen we de kwaliteit van cultuureducatie op school stimuleren en verbinden met de buitenschoolse kunsteducatie en amateurkunst. Zo zorgen we voor de verdieping en verdere ontwikkeling van talent. Jongeren bereiden we op deze manier voor op hun culturele levensloop.

We willen een ondernemend instituut zijn dat actief de samenwerking zoekt, ook financieel. Veel van de huidige activiteiten van beide fusiepartners blijven bestaan. Andere bouwen we af, vanwege de beperkte financiële ruimte. Dat betekent dat we scherp moeten kiezen voor activiteiten waaraan de professional behoefte heeft en waarbij het verhogen van de kwaliteit voorop staat. Mogelijke partners zijn private fondsen en fondsen uit het bedrijfsleven, zoals creatieve industrieën, de banken en de verzekeringsbranche. Met de culturele levensloop als startpunt zijn er ook regionaal en lokaal goede aanknopingspunten voor (co-)financiering van artistieke activiteiten en talentontwikkeling, zowel binnen als buiten het onderwijs.

De nieuwe rol, functie en positie van het Kennisinstituut zijn in ontwikkeling. Medio 2012 verschijnt het advies van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur over cultuureducatie in het onderwijs; dat kan ook van invloed zijn op de activiteiten van onze instelling. Na de departementale beleidsreactie op dit advies zullen wij onze voorgenomen activiteiten opnieuw tegen het licht houden en met beide raden bespreken.

¹ Martha Nussbaum.(2010). *Not for profit. Why democracy needs the humanities*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

De basis voor dit beleidsplan zijn gesprekken met vertegenwoordigers van beide werkvelden en intensieve discussies met onze samenwerkingspartner, het Fonds voor Cultuurparticipatie. De aanknopingspunten voor het plan zijn het vooradvies van de Raad voor Cultuur (2011) en de beleidsbrief van het ministerie van OCW (2011). Het beleidsplan is vooral ook gebaseerd op de kennis, ervaring en werkwijze van Cultuurnetwerk Nederland en Kunstfactor.

2 Verbinden en netwerken

2.1 Visie

Iedereen komt voortdurend in aanraking met cultuur: op school, thuis, via de televisie en radio, op de muziekschool, als lid van een koor, in het theater, de concertzaal, de bioscoop. Cultuur is van alle tijden en van iedereen. In alle fasen van ons leven zien, horen en beleven we culturele uitingen en nemen we zelf actief deel aan kunst en cultuur. Wij noemen dit de *culturele levensloop*. Het kennisinstituut wil de kwaliteit van deze levensloop versterken.

Communicatie over cultuur kent steeds minder drempels. Cultuur brengt mensen samen: op school, in verenigingen of op het internet. Landsgrenzen krijgen onder invloed van internet steeds minder betekenis; en ontwikkelingen in kunst en cultuur overstijgen de verschillende kunstdisciplines. Deelnemers wisselen regelmatig van voorkeur. Traditie en vernieuwing raken steeds vaker met elkaar verbonden.

Cultuur is een onmisbare schakel in de persoonlijke ontwikkeling. Het speelt een belangrijke rol in betekenisgeving, zingeving en sociale samenhang. Onderwijs in en met kunst en cultuur geeft ruimte aan verbeeldingskracht en stimuleert creativiteit, flexibiliteit, probleemoplossend vermogen en sociale vaardigheden. Onderwijs in cultuur zorgt voor de ontwikkeling van competenties die belangrijk zijn in onze kennissamenleving.

Kunst en cultuur worden doorlopend via socialisatie overgedragen in de opvoeding, het onderwijs en tijdens activiteiten in de vrije tijd. Socialisatie is het proces waarbij iemand bewust en onbewust de waarden, normen en andere cultuurkenmerken van zijn groep overneemt. Socialisatie vindt in eerste instantie plaats in het gezin. Vervolgens is sprake van socialisatie op school, in *peer groups*, bij verenigingen en op het werk en via vrijetijdsbesteding en sociale interactie.

Deelname aan kunst en cultuur verschilt van persoon tot persoon en wisselt ook tijdens de levensloop. We willen samen met professionals de kwaliteit van de culturele levensloop voor iedereen vergroten. Het doel is kinderen te leren met en over kunst en cultuur en mensen te stimuleren een leven lang deel te nemen aan kunst en cultuur: *leren en doen!*

2.2 Missie en doelstelling

Het kennisinstituut wil de kwaliteit van cultuureducatie en amateurkunst versterken vanuit de overtuiging dat deelname aan kunst en cultuur in de hele levensloop bijdraagt aan het welzijn van mensen en de leefbaarheid van de samenleving. Dat doen wij in samenwerking met instellingen uit de cultuur, de wetenschap, het onderwijs, het maatschappelijk middenveld en met overheden door bestaande en nieuwe kennis te verzamelen, toepasbaar te maken en uit te wisselen. Daarbij verbinden we waar mogelijk Nederlandse kennis met internationale kennis.

Kerdoelstelling

Deelname aan kunst en cultuur draagt bij aan het welzijn van mensen en de leefbaarheid van de samenleving. Daarom is het belangrijk dat kinderen, jongeren en volwassenen gestimuleerd en ondersteund worden tijdens hun *culturele levensloop*. Dat is de kerntaak van het Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst. Het samenbrengen van cultuureducatie en amateurkunst in één ondersteunende instelling zet de culturele levensloop van kinderen, jongeren en volwassenen

centraal. Het kennisinstituut versterkt die door flink in te zetten op de kwaliteit van cultuureducatie en van amateurkunst door professionalisering en deskundigheidsbevordering. Het instituut is in die zin in de landelijke infrastructuur onmisbaar.

Vanuit deze missie en kerndoelstelling stelt het kennisinstituut zich de volgende doelen:

- bijdragen aan de professionalisering van de educatiefunctie van culturele instellingen.
- bijdragen aan de ondersteuning en professionalisering van de cultuureducatie in het onderwijs.
- bijdragen aan de artistieke en bestuurlijke deskundigheidsbevordering in amateurkunst en buitenschoolse kunsteducatie.
- kennis ontwikkelen, verzamelen, ontsluiten, delen, uitwisselen en hierop reflecteren.
- onderzoek initiëren, stimuleren en begeleiden op basis van een – met deskundigen - samen te stellen onderzoeksagenda.

2.3 Plaats in het veld

Veel instellingen zijn actief op het gebied van cultuureducatie en amateurkunst, zowel op provinciaal als (boven)lokaal niveau. Zij staan midden in het werkveld en ontwikkelen daar kennis, doen praktijkervaringen op en maken beleid. Wij willen die kennis, ervaringen en ontwikkelingen verbinden en nieuwe kennis ontwikkelen. Zo initiëren en stimuleren wij de kennisproductie en verbinden theorie met praktijk. Dit vereist een goede uitwisseling en kennisdeling met de betrokken instellingen. Wij gaan daartoe bestaande fysieke en digitale netwerken onderhouden, faciliteren en begeleiden en nieuwe stimuleren om zo het landelijk en internationaal scharnierpunt te zijn voor cultuureducatie en amateurkunst. Daarvoor gaan we intensief samenwerken met het Fonds voor Cultuurparticipatie.

2.4 Samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie

Cultuurnetwerk Nederland en Kunstfactor werken al intensief samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie. Voorbeelden zijn het project Muziek Telt!, de Kennisateliers en verschillende gezamenlijke onderzoeken.

In de hechte samenwerking met het fonds geven wij de gedeelde visie op de culturele levensloop verder vorm. We trekken gezamenlijk op om de ontwikkeling van de cultuureducatie en amateurkunst te ondersteunen:

- Het kennisinstituut richt zich op professionalisering en de uitwisseling van kennis, de verspreiding van informatie en advisering.
- Het fonds start een aantal programma's waarvan uit activiteiten worden gesubsidieerd die uitgevoerd worden door de aanvragende instellingen

Onze beleidsplannen zijn op elkaar afgestemd. Samen werken we aan activiteiten uit de beleidsplannen en aan een toekomstagenda die de basis is voor toekomstige beleidsprogramma's. Ook werken we samen aan het opstellen van de Onderzoeksagenda (hoofdstuk 4.4). Andere gezamenlijke activiteiten zijn de volgende:

- We geven in coproductie jaarlijks het Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie uit;
- We ontwerpen gezamenlijk een interactief platform voor vraag en aanbod in kunst- en cultuureducatie;
- In 2013 organiseren we een internationale conferentie over cultuureducatie, als vervolg op succesvolle conferenties in Den Haag (2005), Brussel (2009) en Amsterdam (2010).

2.5 Doelgroepen en partners

De werkvelden van cultuureducatie en amateurkunst zijn breed en divers en kennen veel doelgroepen. Dat zijn onder meer leerlingen, beoefenaars en vrijwilligers, professionals in scholen, culturele instellingen en koepelorganisaties. Het kennisinstituut richt zich op *professionals en aankomende professionals* om de kwaliteit van cultuureducatie en amateurkunst te versterken. Soms is een doelgroep ook samenwerkingspartner, als deze een (deel van het) werkveld vertegenwoordigt.

> Relatiepanel

Al in 2012 richten we - vooruitlopend op het nieuwe kennisinstituut - een relatiepanel in met vertegenwoordigers van onze doelgroepen. Doel van deze intensieve dialoog is advies te krijgen over de activiteiten die wij (gaan) uitvoeren. Het relatiepanel komt tweemaal per jaar bijeen om te evalueren en vooruit te kijken. De relatie tussen de kwaliteit van onze activiteiten en (de vraag van) het werkveld staat daarin centraal.

> Doelgroepen

Binnen de amateurkunst richten we ons op:

- artistiek en bestuurlijk kader
- docenten, management en besturen kunstvak(docenten)opleidingen
- consulenten, cultuurscouts, intendanten, cultuurcoaches
- medewerkers en management provinciale instellingen
- landelijke (koepel)organisaties en informele groepen (peer).

Binnen de cultuureducatie richten we ons op:

- (vak)leerkrachten, cultuurcoördinatoren (icc'ers), cultuurcoaches, management en besturen primair en speciaal onderwijs
- docenten kunstvakken, erfgoededucatie, media-educatie, cultuurcoördinatoren, management en besturen voortgezet onderwijs
- docenten pabo's, kunstvak(docenten)opleidingen, (docenten)opleidingen erfgoededucatie, management en besturen docentenopleidingen
- educatiemedewerkers, management culturele instellingen, instellingen voor kunsteducatie (publiek en privaat)
- leiding en management kinderopvang, buitenschoolse opvang en voor- en vroegschoolse educatie.

Binnen de kunsteducatie in de vrije tijd richten we ons op:

- docenten, management en besturen van publieke en private instellingen
- docenten, management en besturen kunstvak(docenten)opleidingen.

Daarnaast richten we ons op onderzoekers (postdocs, promovendi, lectoraten, docenten en bachelor- en masterstudenten, kennisinstellingen en onderzoeksbureaus) en op overheden (beleidsambtenaren op lokaal, provinciaal en rijksniveau).

> Partners

Het Fonds voor Cultuurparticipatie is een vaste partner van het kennisinstituut. Wij gaan ook met andere landelijke en provinciale partners samenwerken. Met hen maken of bevestigen we werkafspraken, gericht op de uitwisseling en verspreiding van (praktijk)kennis en op het samen

ontwikkelen van kennis over cultuureducatie en amateurkunst. We streven de kwaliteit van die kennis te versterken. Het geheel is immers meer dan de som der delen.

kunst- en cultuur(educatie): onder meer Raad van twaalf, landelijk Platform Erfgoededucatie, consulentenoverleg erfgoededucatie, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Reinwardt Academie Amsterdam, Community Art Lab (CAL-XL), CJP, Kunstconnectie, Museumvereniging, Boekmanstichting, Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK), Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB), Stichting Internationale Culturele Activiteiten (SICA), Jeugdcultuurfonds Nederland, Consortium Healthy Ageing by Music, Nederlands Jeugdinstituut, Netwerk Mediawijsheid, Impuls combinatiefunctionarissen, landelijke koepelorganisaties amateurkunst, Movisie, Nederlandse Organisatie Vrijwilligerswerk, Landelijk Expertisecentrum Sociale Interventie en het Nederlands instituut voor sport en beweging.

onderwijs(beleid): onder meer pabo's en de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs (waaronder het kunstvakonderwijs), de PO-Raad, VO-raad, MBO- Raad, HBO-raad, HBO-netwerk kunstvakdocentenopleidingen (KVDO), Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Steunpunt brede scholen, Vereniging Samenwerkingsberaad Kunstvakken (SBKV), KPC-Groep, Kunstzone, Samenwerking Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven (GOC) en de Vereniging Cultuurprofiel scholen.

onderzoek: onder meer lectoraten kunsteducatie (waaronder AHK en HKU). Universiteiten: zoals de universiteit van Utrecht, Groningen (Cultuur in de Spiegel), Rotterdam (Center for Historical Culture), Nijmegen en Amsterdam, Koninklijke Bibliotheek, onderzoeksbureaus en kenniscentra als SCP, Sardes, Oberon, Bureau Veldkamp, BART, IVA beleidsonderzoek en advies, Kohnstamm Instituut, Berenschot, DSP-groep en Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO).

overheden: onder meer IPO, VNG, provincies en gemeenten

internationale organisaties: onder meer Culture Action Europe, Europees netwerk amateurkunst Amateo, Forum voor de amateurkunsten Vlaanderen, Voluntary Arts Engeland, JSKD Slovenië, AKKS Denemarken, CANON Cultuurcel Vlaanderen, het departement CJSJM Vlaanderen, BKJ, Budapest Observatory, daCi, Insea, Elia, Compendium ERICarts, Unesco, AEC en BoerneKultur.

2.6 Kennisontwikkeling en kennisuitwisseling

Goede dienstverlening staat voorop. Daarom verzamelt het kennisinstituut actuele en historische kennis over politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, trends in cultuureducatie en amateurkunst en vragen van professionals. Deze kennis delen we via de website, nieuwsbrieven en publicaties (de 'koude' overdracht) en via kennisbijeenkomsten, studiedagen, kenniskringen, masterclasses of expertmeetings (de 'warme' overdracht). Een mix van koude en warme overdracht is de meest effectieve vorm van kennisuitwisseling.

Via deze kennisuitwisseling intensiveren we de relatie met onze doelgroepen. We maken daarbij onderscheid in *kennisgebruiker*, *kennisrelatie*, *kennisnetwerk* en *kenniskring*:

- Een *kennisgebruiker* is iemand die onze kennisproducten en -diensten gebruikt in zijn beroepspraktijk. Bijvoorbeeld via de website, collectiecatalogus en een periodieke vraagbeantwoording door het instituut.

- Bij een *kennisrelatie* is sprake van een regelmatige uitwisseling van informatie en kennis. Daarbij kan het gaan om kennisdeling en soms zelfs om het gezamenlijk ontwikkelen van producten. Onze *kennisrelaties* zijn onderzoeksinstituten, universiteiten, hogescholen, overheden, brancheorganisaties, koepelorganisaties en ondersteunende provinciale organisaties of instellingen voor onderwijs, cultuur en vrije tijd.
- In *kennisnetwerken* wisselen mensen en organisaties kennis en ervaringen uit in regelmatige bijeenkomsten of via een digitaal platform. Het kan om zowel homogeen als heterogeen samengestelde doelgroepen gaan. Voorbeelden zijn het icc-netwerk, de netwerkdagen voor educatiemedewerkers van culturele instellingen (Dag van de Cultuureducatie), dagen voor onderzoekers (Conferentie onderzoek in cultuureducatie), voor beleidsmedewerkers van overheden (CultuureducatieBELEIDdag) voor consultants van provinciale instellingen cultuureducatie en lokale coördinatoren amateurkunst (Week van de Amateurkunst).
- De meest intensieve relatie met het kennisinstituut hebben de *kenniskringen*, waarin personen of instellingen met een verschillende achtergrond of discipline kennis uitwisselen en kennis ontwikkelen over een bepaald cultureel domein. Een kenniskring is vooral samengesteld uit externe professionals, ondersteund of geregisseerd door medewerkers van het kennisinstituut. Voorbeelden zijn het pabo- en vo-netwerk en netwerken van icc-trainers, van community-art makers en van hoofdvakdocenten in het hbo-kunstvakonderwijs.

3 De stand van zaken

Cultuureducatie en amateurkunst zijn bruisende en dynamische terreinen, waar een groot aantal ontwikkelingen spelen. Om vast te stellen welke kwesties er leven, hebben we voor beide sectoren een typering opgesteld. Daarbij baseren we ons op literatuuronderzoek en de sectoranalyse van de Raad voor Cultuur. In dit hoofdstuk verwoorden we de conclusies van het onderzoek (zie bijlagen 1 en 2).

3.1 Conclusies sectortypering cultuureducatie

Het beeld van cultuureducatie, van kunst-, erfgoed- en mediaeducatie in het onderwijs, is gemengd. De randvoorwaarden en mogelijkheden voor cultuureducatie in het basis- en voortgezet onderwijs zijn over het algemeen verbeterd. Maar de kwaliteit van de instructie, het leren en beoordelen én die van de vakinhoud, de vakdidactiek of methodiek en de leeropbrengsten hebben daarmee geen gelijke tred gehouden.

Bovendien moet er voor enige kwaliteitsgroei ook sprake zijn van doorlopende leerlijnen binnen én tussen primair en voortgezet onderwijs, zodat leerdoelen en vakinhouden van elk volgend leerjaar voortbouwen op het voorafgaande. Daarbij zijn ook intensieve en langlopende allianties, culturele partnerschappen en netwerken tussen scholen en culturele instellingen van groot belang. Ook overheden zijn waardevol: zij dragen sterk bij aan de kwaliteit van cultuureducatie.

De gewenste vakinhoudelijke samenwerking tussen onderwijs en culturele instellingen vraagt om een verdergaande professionalisering van hun educatiefunctie. Ze vereist bovendien een vanzelfsprekende regelmatige her- en bijscholing van alle professionals - dus ook van leerkrachten en docenten - om de beroepsvaardigheden op peil te houden.

Scholen moeten leerlingen niet alleen laten zien dat culturele kennis en vaardigheden de moeite waard zijn, maar ze ook stimuleren die kennis en vaardigheden toe te passen. Verbindingen tussen school, buitenschoolse kinderopvang en vrije tijd zorgen voor doorstroming naar de buitenschoolse cultuureducatie en amateurkunst.

3.2 Conclusies sectortypering amateurkunst

De invloed van digitale media op organisatievorm en het artistiek proces is groot en neemt alleen nog maar toe. Digitale amateurkunst en kunsteducatie in de vrije tijd vragen om een heroriëntatie op organisatie en artistieke ontwikkeling. Deelnemers willen zich steeds minder binden aan een vereniging of een meerjarige cursus of opleiding. Dit vraagt van verenigingen, kunsteducatieve aanbieders en koepelorganisaties een omslag in denken en handelen. Kansen liggen er vooral in de leeftijdscategorie vanaf 60 jaar, een doelgroep met steeds meer vrije tijd.

De vraag naar een landelijke kwaliteitsstandaard voor leeropbrengsten in de kunstdisciplines vraagt om aandacht en ontwikkeling op landelijk niveau.

De sociaal-artistieke insteek in community art geeft kansen voor verbindingen tussen professionele en amateurkunstenaars en tussen kunst en samenleving.

Samenhang en samenwerking, ook met organisaties in andere werkvelden (bijvoorbeeld welzijn), zijn belangrijk om een gedegen infrastructuur voor de amateurkunst en kunsteducatie in de vrije tijd op peil te houden. Het toekomstperspectief verandert, omdat er minder financiële bijdragen vanuit de overheden zijn te verwachten. Daarnaast zorgen de sociale veranderingen voor nieuwe en complexe uitdagingen.

4 Kerntaken in vier programma's

Op basis van onze missie, visie en de sectortypering voeren we in de komende cultuurplanperiode vier programma's uit:

1. Informatie – basiskennis
2. Stimulans van cultuureducatie met kwaliteit
3. Amateurkunst: kwaliteit en samenhang
4. Onderzoek en monitoring

Hieronder beschrijven we de activiteiten binnen de programma's.

4.1 Informatie - basiskennis

Centraal in dit programma staat onze landelijke informatiefunctie. We bundelen en verspreiden informatie, kennis en expertise in de vorm die voor onze doelgroepen optimaal is. Wij richten ons op iedereen die vanuit beroep, studie, vrijwilligerswerk of belangstelling te maken heeft met cultuureducatie en amateurkunst. Naast digitale en papieren publicaties organiseren we ook fysieke netwerken en bijeenkomsten.

> Informatie en kennis als basis

Het instituut ontsluit kennis en informatie over cultuureducatie en amateurkunst. Daartoe behoort ook gespecialiseerde kennis, verkregen door onderzoek, projecten of andere activiteiten van het instituut. De kennisopbouw is dynamisch en interactief, namelijk in combinatie met onze andere activiteiten en gebaseerd op de prioriteiten van doelgroepen. Wij richten ons op iedereen die een belangrijke rol heeft bij de ondersteuning en bevordering van cultuurdeelname gedurende de levensloop.

> Informatie verwerven en ontsluiten

Het kennisinstituut verzamelt en ontsluit relevante informatie over cultuureducatie en amateurkunst. Het instituut moet daartoe kennis in huis hebben over:

- kengetallen over deelname aan amateurkunst en cultuureducatie gedurende de gehele levensloop
- doel, werkwijze en organisatie van educatieaanbieders, amateurkunstverenigingen en andere relevante instellingen
- inhoud, uitvoering en evaluatie van (aspecten van) cultuureducatie- en amateurkunstbeleid en de ontwikkelingen die zich daarin voordoen
- onderzoek en theorie over de waarde en werking van cultuureducatie en amateurkunst
- actuele ontwikkelingen en trends die van invloed (kunnen) zijn op inhoud, vorm en omvang van cultuureducatie en amateurkunst
- internationale ontwikkelingen in de sectoren cultuureducatie en amateurkunst.

Het kennisinstituut streeft naar een goede opbouw van documentaire informatie over het werkteerrein. Door de voortschrijdende informatisering is een fysieke bibliotheek echter minder noodzakelijk. Het instituut kiest daarom voor het onderhouden van een zo volledig mogelijke, digitale catalogus/bibliografie van de relevante Nederlandse en buitenlandse literatuur over cultuureducatie en amateurkunst. De gebruiker van de catalogus verwijzen we naar de digitale bron of, bij gedrukte informatie, naar fysieke collecties zoals die van de Koninklijke Bibliotheek en bibliotheken van het hoger onderwijs. Honderden websites, digitale nieuwsbrieven, periodieken,

tijdschriften zoeken we na op vermeldingen van (nieuw) verschenen literatuur binnen het collectiegebied. De referenties komen in de digitale catalogus/bibliografie. Naast deze referenties levert het speurwerk informatie op voor nieuwsonderwerpen en agenda-items voor onze websites. Voor de gegevens over de infrastructuur onderhoudt het instituut adresbestanden in eigen beheer of via partners. Bronnen voor kengetallen en cultuurparticipatiegegevens zijn SCP en CBS, Oberon en Sardes, de Monitor Amateurkunst, het onderwijspanel IVA en andere onderzoekspanels.

> Informatie verspreiden

De informatie maken we bij voorkeur toegankelijk via digitale media, omdat deze flexibel, interactief en actueel zijn. Onze hoofdproducten zijn de websites en de daarin opgenomen digitale catalogus. De websites zijn dynamisch en interactief. Verschillende doelgroepen vinden hier specifieke, op hun informatiebehoefte toegespitste inhoud. Voor bepaalde onderwerpen, projecten en activiteiten richten we specifieke websitepagina's in.

Digitale informatie-uitwisseling kent verschillende vormen, zoals portals, weblogs en databases waar nodig gekoppeld aan sociale media: LinkedIn-groepen, Facebook, Youtube-kanalen, Apps en E-book, aangevuld met twitter- en rss-mogelijkheden. Digitale nieuwsbrieven of magazines vullen onze berichtgeving aan. Soms zijn andere verspreidingsvormen gewenst, zoals gedrukte publicaties, factsheets of brochures.

4.2 Stimulans voor cultuureducatie met kwaliteit

Voor hun persoonlijke ontwikkeling is het belangrijk dat kinderen kennismaken met de talen van muziek, beeldende kunst en vormgeving, dans en theater, audiovisuele vormgeving en nieuwe media. Leerlingen leren met deze talen ideeën over zichzelf en de wereld uit te drukken, verwerven kennis en inzicht in de geschiedenis en de betekenis van kunst en cultuur en leren daarop kritisch te reflecteren. Kunst- en cultuuronderwijs laat kinderen en jongeren bovendien kennismaken met kunst- en cultuuruitingen. Daarmee kunnen zij hun kunstzinnige talenten en competenties ontwikkelen, zoals creativiteit, flexibiliteit en sociale vaardigheden. Het versterkt hun historisch besef en leert hen kritisch om te gaan met (massa)media.

De sectoranalyse van de Raad voor Cultuur (2011) en de conclusies uit onze sectortypering cultuureducatie bieden de context voor onze activiteiten. De hoofdlijnen zijn in overleg met het Fonds voor Cultuurparticipatie vastgelegd. Het gezamenlijk advies van Onderwijsraad en Raad voor Cultuur is hierbij van groot belang. Wij willen dit advies samen met beide raden beoordelen; afhankelijk van de uitkomsten passen wij onze activiteiten aan of spitsen ze verder toe.

In deze paragraaf beschrijven we de activiteiten van het programma 'Stimulans voor cultuureducatie met kwaliteit'. We besteden speciaal aandacht aan erfgoededucatie, omdat het kennisinstituut ook de ondersteuning hiervan op zich neemt.

> Professionalisering educatiefunctie cultuursector

Het kennisinstituut werkt samen met BIS-instellingen (culturele instellingen in de basisinfrastructuur) aan de kwaliteit van cultuureducatie in het onderwijs. De resultaten delen we met andere culturele instellingen. Daartoe organiseert het kennisinstituut vakinhoudelijke bijeenkomsten waar educatiemedewerkers van culturele instellingen informatie kunnen uitwisselen over de kwaliteit van cultuureducatie en van buitenschoolse kunsteducatie.

Met de educatiemedewerkers van culturele instellingen ontwikkelen we een kwaliteitskader. Dat kader bestaat uit randvoorwaarden, vakinhouden en leeropbrengsten die de instelling in overleg met de opdrachtgevende school moet realiseren. Wij houden rekening met de aard van de instelling en vragen scholen om kritische feedback. De school is immers zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van haar onderwijs. We betrekken verder lerarenopleidingen en pabo's bij de vormgeving van dit kwaliteitskader.

We bereiden dit kader voor in pilots, in samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie. Tijdens en na de uitvoering van pilots organiseren we samen vakinhoudelijke studiedagen over inhoud, gebruik en evaluatie van kwaliteitskaders voor medewerkers van culturele instellingen en leerkrachten van basisscholen.

Lokale onderwijs-cultuurnetwerken, duurzame allianties en culturele partnerschappen
Om de kwaliteit van cultuureducatie te versterken, werkt het kennisinstituut aan een duurzame samenwerking tussen onderwijs en culturele instellingen. We stimuleren daartoe allianties tussen scholen en culturele instellingen via samenwerkingsrelaties, culturele partnerschappen en lokale onderwijs-cultuurnetwerken. In deze allianties werken scholen en culturele instellingen aan mogelijke onderwijsdoelen, leerinhouden en leeropbrengsten van kunst- en cultuureducatie. Waar mogelijk werken we samen met stedelijke en provinciale instellingen voor cultuureducatie. In verschillende modellen geven we deze lokale onderwijs-cultuurnetwerken nader vorm. We werken hiertoe samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie en met provinciale of stedelijke instellingen en houden zicht op de ontwikkeling ervan. We besteden ook aandacht aan (mogelijke) doelen en effecten van het overheidsbeleid op dit terrein.

We organiseren een uitwisseling van informatie en kennis in en tussen culturele instellingen, centra voor de kunsten, scholen en overheden. Daarbij gaat het onder meer over vormen van samenwerking, formeel, non-formeel en informeel leren in kunst en erfgoed en over vormen van talentontwikkeling.

Doorstroming naar buitenschoolse kunsteducatie en amateurkunst

Het kennisinstituut werkt samen met provinciale en lokale partners aan de doorstroming van de binnenschoolse cultuureducatie naar de actieve kunstbeoefening in de vrije tijd. Daartoe scholen we ict'ers en ondersteunen we de cultuureducatie in de brede school. Wij spannen ons in om het aantal cultuurcoaches te vergroten. Zij zijn immers de schakel tussen school en culturele instelling. We besteden natuurlijk aandacht aan talentontwikkeling van kinderen en jongeren om hun kansen in en met kunst en cultuur te vergroten. We geven praktijkvoorbeelden, informeren over de mogelijkheden op dit terrein, zoals de doorstroming via cultuurprofiel scholen, mbo-kunst en het kunstvakonderwijs. We bevorderen de kennisontwikkeling hierover.

Voor educatiemedewerkers van cultuurinstellingen stimuleren we de kennisuitwisseling over de aansluiting tussen binnenschoolse cultuureducatie en buitenschoolse cultuurparticipatie, en coördineren we kennisbijeenkomsten en deskundigheidsbevordering voor cultuurcoaches. Voor scholen, culturele instellingen en overheden organiseren we samen met onze partners bijeenkomsten over cultuurcoaches, brede scholen, leerarrangementen kunst en cultuur en over de aansluiting binnenschoolse cultuureducatie en buitenschoolse participatie.

Het Fonds voor Cultuurparticipatie stimuleert een aantal praktijksituaties en samen met hen willen we zicht krijgen op de interventies die bijdragen aan de doorstroming van school naar vrijetijdsbeoefening.

> Deskundigheidsbevordering onderwijs

Het kennisinstituut werkt samen met scholen, leerkrachten, vakdocenten en lerarenopleidingen aan een (vak)inhoudelijk kwalitatieve invulling van kerndoelen in basis- en onderbouw van voortgezet onderwijs en eindtermen in bovenbouw van het voortgezet onderwijs voor cultuureducatie (kunst-, erfgoed- en media-educatie). Deze ondersteuning krijgt verder vorm in de organisatie, coördinatie en begeleiding van scholing en nascholing van (vak)leerkrachten en icc'ers. We werken daarbij samen met lerarenopleidingen en provinciaal ondersteunende instellingen.

Onze ambitie is het aantal kunstvakleerkrachten, icc'ers en cultuurcoaches te vergroten. Daarvoor zijn goede afspraken met het onderwijs nodig, maar ook met schoolbesturen, gemeenten en instituties als PO-Raad en VO-raad. Mogelijk is een aanvullende bekostiging gewenst. Dit geldt ook voor de voorbereiding, organisatie en uitvoering van de (na)scholing door het hoger onderwijs en ondersteunende instellingen, naast de begeleiding en medeontwikkeling door het kennisinstituut. Wij proberen daar samen met andere betrokkenen oplossingen voor te vinden.

Het kennisinstituut wil samen met de beide bijzondere leerstoelen (Cultuureducatie en -participatie en Historische cultuur en educatie), lectoraten, pabo's, en de lerarenopleidingen vo werken aan de vakontwikkeling van kunst-, erfgoed- en media-educatie in de school. Het wil daartoe cultuurwerkplaatsen inrichten over vakinhoud, didactiek en beroep. Wij werken ook hiervoor samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Doorgaande leerlijnen in kunst, erfgoed en media in de school

Het kennisinstituut ontwikkelt leerlijnen cultuureducatie - in kunst, erfgoed en media - voor basis- en voortgezet onderwijs. Doel hiervan is de kennis en kunde van leerlingen te vergroten en het cultureel bewustzijn van leerlingen te versterken. Dit realiseren we door praktijkvoorbeelden en de organisatie van de kennisontwikkeling en -uitwisseling op dit terrein.

Net als bij taal en rekenen streeft het kennisinstituut naar referentieniveaus die aangeven wat een kind op welke leeftijd en op welk schoolniveau moet weten en kunnen in cultuureducatie. Met de bijzonder hoogleraren, lectoraten en andere experts in het hoger onderwijs en de landelijke centra voor onderwijsondersteuning ontwikkelen we referentieniveaus voor basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Dit vraagt om theoretische verdieping in bestaande doorlopende leerlijnen of sequentiële lesmethoden voor het kunst-, erfgoed- en mediaonderwijs (nationaal en internationaal) en de daarbij behorende referentieniveaus en toetsinstrumenten. Ook voor dit onderwerp werken we samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie.

In verband met dit onderwerp ontwikkelen we verder voor en met VVE-experts een aanpak voor kunst en cultuur in het pedagogisch beleidsplan.

Samen met het hoger onderwijs organiseren we studiedagen, waarop leraren uit het basis-, voortgezet en hoger onderwijs en provinciaal en grootstedelijk ondersteunende instellingen kennis en informatie uitwisselen over doorgaande leerlijnen, sequentiële lesmethoden, referentieniveaus en toetsinstrumenten.

Lokale verbindingen voor cultuureducatie in het onderwijs

Het kennisinstituut stimuleert ook de samenwerking tussen lokale instellingen op het terrein van cultuureducatie. Voorbeelden zijn de VVE, het basis- en voortgezet onderwijs, culturele instellingen, buitenschoolse kunsteducatie en verenigingen voor amateurkunst. Dit doen we door partijen te

informer en kennisuitwisseling te stimuleren in lokaal-regionale netwerken. De waarde van zulke samenwerkingsvormen voor de kwaliteit van cultuureducatie gaan we samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie volgen. We werken daartoe samen met besturen en management van scholen, culturele instellingen en gemeenten, en met provinciale instellingen voor cultuureducatie.

> Erfgoededucatie

Erfgoededucatie is per oktober 2011 door Erfgoed Nederland overgedragen aan Cultuurnetwerk Nederland. Cultuurnetwerk werkt nu in het Platform Erfgoededucatie samen met educatiemedewerkers van culturele instellingen aan een agenda van (inter)nationaal belang. In 2012 gaat bovendien de leerstoel Historische cultuur en educatie (Erasmus Universiteit Rotterdam) over naar Cultuurnetwerk Nederland. In datzelfde jaar staat een netwerkdag gepland over erfgoededucatie in het onderwijs. Het kennisinstituut zet daarbij in op de profilering van erfgoededucatie door professionalisering van medewerkers. We werken daartoe samen met lerarenopleidingen en met de leerstoel Historische cultuur en educatie.

Met het basisonderwijs is er meer dan voorheen aandacht voor erfgoededucatie in het icc-netwerk. Voor het voortgezet onderwijs werken we samen met vakverenigingen van docenten aardrijkskunde en geschiedenis (KNAG en VGN Kleio). Naast erfgoededucatie in culturele instellingen, zoals musea, richten we onze aandacht op archieven (BRAIN), monumenten, archeologie (AWN) en immaterieel erfgoed (NCV).

Voor educatiemedewerkers van erfgoedinstellingen organiseert het kennisinstituut jaarlijks een of meer landelijke studiedagen, die we met het Vakoverleg erfgoedconsulenten voorbereiden. Rode draad voor de komende jaren is het vakspecifieke van erfgoededucatie, de kwaliteitscriteria voor een goed (erfgoed)educatieproject en de didactiek. Dit zien we als gezamenlijke onderneming van docenten en medewerkers van erfgoedinstellingen.

Voor nascholing in erfgoededucatievaardigheden biedt de Reinwardt Academie in overleg met het Platform Erfgoededucatie in het studiejaar 2012-2013 een aantal specifieke lesprogramma's. Zowel in het Platform als in het Vakoverleg krijgen ook buitenschoolse erfgoedactiviteiten aandacht voor kinderen, jongeren en volwassenen.

4.3 Amateurkunst: kwaliteit en samenhang

De sector amateurkunst staat bekend om zijn grote zelfstandigheid en diversiteit. Dat uit zich in een grote variëteit in organisatievormen, ontwikkeling en deelname, mede onder invloed van trends in de professionele kunsten, maar ook door de eigengereidheid die de sector kenmerkt. Op grond van de toekomstvisie zoals geschetst door het SCP (2010), de sectortypering amateurkunst en recente onderzoeksuitkomsten kiezen we twee speerpunten: kwaliteit en samenhang.

In samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie voeren we activiteiten uit om de kwaliteit van de amateurkunst te bevorderen en de samenhang te versterken. We kiezen voor het versterken van bestaande netwerken die aansluiten op de kernbegrippen kwaliteit en samenhang. Waar nodig zetten we nieuwe (digitale) netwerken op. Hierbij horen ook de internationale netwerken. Doel van deze netwerken is onderlinge kennisuitwisseling en samenhang te bevorderen en discipline overstijgende onderwerpen te agenderen.

> Deskundigheid en kwaliteit

Het kennisinstituut wil de kwaliteit binnen de amateurkunst versterken door de deskundigheid te bevorderen. Daarbij richten we ons op de volgende doelgroepen:

Besturen: vrijwilligers vormen op alle niveaus de besturen en organisatoren in de amateurkunst. Veranderende regelgeving op juridisch en financieel gebied in combinatie met een terugtrekkende overheid vragen om aanscherping en ontwikkeling van vaardigheden van besturen. Het kennisinstituut initieert scholing door de ontwikkeling van bestuurlijke lesprogramma's en het organiseren van koepel- en netwerkbijeenkomsten, soms gecombineerd met workshops. Waar mogelijk sluiten we aan bij collega-instituten die op eenzelfde wijze de deskundigheid van bestuurders willen vergroten.

Artistiek kader: er is een tekort aan artistiek kader en dit tekort dreigt steeds groter te worden. Kaderopleidingen voor amateurkunstenaars kunnen dit tekort verminderen. Om de kwaliteit van bestaande kaderopleidingen (zoals die in muziek, dans en theater) te versterken, ontwikkelt en actualiseert het kennisinstituut inhoudelijke richtlijnen. Het doel daarvan is te komen tot landelijke criteria die een bepaalde kwaliteitsstandaard vertegenwoordigen. Wij ontwikkelen deze richtlijnen samen met veldcommissies bestaande uit experts van kunstvakopleidingen, aanbieders van kaderopleidingen en andere deskundigen uit de betreffende kunstdiscipline. De inhoud van de richtlijnen toetsen wij zo mogelijk internationaal, in samenwerking met internationale amateurkunstorganisaties.

Docenten: maatschappelijke ontwikkelingen vragen om andere docentcompetenties. In plaats van de gebruikelijke meester-gezelrelatie moet de docent veel meer de rol van coach vervullen. Bovendien geven steeds meer docenten van kunsteducatieve instellingen instrumentale lessen in het basisonderwijs, hoewel ze hier niet voor zijn opgeleid. Het kennisinstituut inventariseert de komende jaren samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie de methodiekontwikkeling van instrumentaal muziekonderwijs voor schoolgroepen, verzamelt goede praktijkvoorbeelden en monitort de werkwijzen en opbrengsten in relatie tot muziekonderwijs in de basisschool. Voor alle kunstdisciplines organiseren we landelijke bijeenkomsten over nieuwe ontwikkelingen voor docenten buitenschoolse kunsteducatie.

Inhoudelijke richtlijnen: het kennisinstituut gaat referentieniveaus voor buitenschoolse kunsteducatie ontwikkelen om te komen tot landelijke kwaliteitsnormen en standaarden voor leeropbrengsten. Het ontwikkelt bovendien inhoudelijke richtlijnen per discipline, per vak of per instrument en actualiseert bestaande richtlijnen, in samenwerking met een veldcommissie met deskundigen van onder meer hbo-opleidingen. Daarbij kijken we ook naar de aansluiting met het amateurveld en de mogelijkheden voor toptalentontwikkeling. Samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie ter ondersteuning van het programma Talentontwikkeling wordt opgezet en uitgevoerd.

> Samenhang

De amateurkunst vindt op plaats op een groot aantal locaties, met heel verschillende organisatievormen en met ondersteuning van landelijke, provinciale en lokale instellingen. Deze diversiteit vraagt om structurele afstemming. Wij willen helpen om de samenhang tussen deze partijen, overheden en organisaties te vergroten.

Non-formeel en informeel leren: het kennisinstituut verschaft inzicht in de bijzondere waarde en betekenis van non-formele en informele leeromgevingen in de kunsten. Deze leeromgevingen

moeten gezien worden binnen een steeds diverser landschap voor kunstbeoefening in de vrije tijd, waarin tal van individuele en sociale initiatieven tot ontwikkeling komen. We verzamelen kennis over onderwijspraktijken, methodieken en didactieken die in informele en non-formele leeromgevingen worden ontwikkeld, en over de verbindingen daartussen.

Community art: het kennisinstituut werkt actief mee in het samenwerkingsproject Community Art Lab (CAL-XL) met de nadruk op sociaal-artistieke activiteiten. In samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie stimuleren we de participatie van burgers onder leiding van professionals en we houden de daarbij ontstane samenwerkingsvormen zoveel mogelijk in stand.

Kunstvakonderwijs: het kennisinstituut stimuleert en ondersteunt samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie een betere aansluiting van de kunstvakopleidingen en het werkveld. In het sectorplan kunstonderwijs-hbo *Focus op Toptalent* (2011) staan de plannen en ambities op dit gebied. Daarin is ook aandacht voor kunst- en cultuureducatie. Minder aandacht is er voor de amateurkunst, waar onder meer regisseurs, makers en dirigenten werkzaam zijn. Het is van belang kunstvakopleidingen geregeld te voorzien van cijfers en inhoudelijke informatie over dit werkveld. Het kennisinstituut organiseert daartoe netwerkbijeenkomsten met experts uit de amateurkunst, buitenschoolse kunsteducatie en het kunstvakonderwijs.

Infrastructuur: het kennisinstituut geeft inzicht in nieuwe organisatievormen en stimuleert de samenwerking op lokaal en provinciaal niveau. De infrastructuur voor amateurkunst en kunsteducatie in de vrije tijd is beweeglijk en veranderlijk onder invloed van politiek-maatschappelijke veranderingen en krappe financieringsmogelijkheden. Dit vraagt om aanpassing van samenwerkingsvormen. Samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie gaan we in het programma 'Innovatie Amateurkunst' en nieuwe netwerken. Via deze netwerken verspreiden we samenwerkings- en financieringsmodellen.

Infrastructurele activiteiten op lokaal en provinciaal niveau worden voortgezet, waarbij de nadruk ligt op de ontwikkeling van nieuwe samenwerkingsvormen en deskundigheid op dit gebied.

Ontwikkeling van financieringsmodellen in combinatie met inhoudelijke ontwikkeling is van groot belang voor de innovatie van de amateurkunst.

> Senioren

In 2011 en 2012 hebben een aantal ouderenfondsen, het ministerie van VWS en Kunstfactor onderzoek gedaan naar cultuurdeelname en de vraag daarbij van senioren. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek geven wij in 2012 een stimuleringsprogramma vorm. Het Fonds voor Cultuurparticipatie, het kennisinstituut en mogelijke andere partners zoals de ouderenfondsen ontwikkelen flankerend beleid voor de projecten binnen dit programma. Het gaat dan om het beschrijven en toegankelijk maken van modelprojecten en de gebruikte methodieken. Bovendien bieden we deskundigheidsbevordering voor professionals die werken met en voor senioren.

4.4 Onderzoek en monitoring

Kennis is de basis voor de activiteiten van het kennisinstituut. Die kennis bevindt zich overal in het werkveld, bij scholen, culturele instellingen, overheden en bij universiteiten en hogescholen in binnen- en buitenland. Wij willen die kennis bij elkaar brengen en doorgeven, soms bewerkt, soms onbewerkt. We presenteren deze kennis zodanig dat de praktijk inzicht krijgt in onderzoeksvragen, -resultaten, en plaatsen waar onderzoek wordt uitgevoerd.

We verspreiden deze kennis via de website, een onderzoeksperiodiek, literatuurstudies, review-artikelen en artikelen in tijdschriften en publicaties. De belangrijkste manier voor verspreiding en uitwisseling van kennis zijn de netwerken die het kennisinstituut ondersteunt. Daar vindt ook de ontwikkeling van informatie en kennis plaats.

> Onderzoeksagenda cultuureducatie en amateurkunst

Centraal staat de onderzoeksagenda. Deze agenda geeft het instituut vorm in samenspraak met experts uit het brede werkveld. De agenda geeft richting aan onderzoek in cultuureducatie en amateurkunst in de komende cultuurplanperiode. Het spreekt voor zich dat we aansluiten bij de opdracht die besloten ligt in de hoofdlijnenbrief van de staatssecretaris van Cultuur (2011) en de sectoranalyse van de Raad voor Cultuur (2011). Vooruitlopend op het nieuwe kennisinstituut startten we in 2012 met het opstellen van de onderzoeksagenda, zodat we vanaf 2013 samen met instellingen, universiteiten en hogescholen aan de slag kunnen gaan. De Onderzoeksagenda Cultuureducatie leert ons dat een onderzoeksagenda alleen invloed heeft als die kan rekenen op betrokkenheid van belangrijke opdrachtgevers, samenwerkingspartners en financiers. Het verspreiden van de inhoud heeft dan ook een hoge prioriteit. Daarvoor maken we gebruik van publicaties en van onze netwerken.

De inhoud van de onderzoeksagenda is nog in ontwikkeling. De agenda bevat onderwerpen als onderzoek naar de voorbereiding, uitvoering en effecten van beleid, fundamenteel onderzoek naar socialisatieprocessen, en de klassieke vragen over gewenste doelen, methoden en effecten van kunst- en cultuureducatie. Daarnaast is in het kader van kwaliteitsontwikkeling aandacht voor de competenties van de kunstvakdocent in de basisschool.

Hoewel de resultaten van onze veldraadpleging nog niet zijn uitgewerkt, denken we voor amateurkunst aan thema's als technologische, demografische en maatschappelijke ontwikkelingen, organisatievormen en praktijk, kenmerken van amateurkunstenaars en de relatie amateurkunst en andere sectoren. Voor cultuureducatie is er aandacht voor inhoud en kwaliteit van cultuureducatie, samenwerking, talentontwikkeling, doorlopende leerlijnen en ondernemerschap.

Monitoring

Het kennisinstituut wil door monitoring zicht houden op en inzicht geven in ontwikkelingen in de beide werkvelden als basis voor strategische visies, praktijkadvisering en innovatie. Een tweede aandachtspunt bij monitoring zijn economische en maatschappelijke ontwikkelingen waar we rekening mee moeten houden. Het gaat dan om brede trends zoals cultuurtoerisme, urban culture, armoedebestrijding en sociale media. Als laatste gaat het bij monitoring om een alerte en adequate reactie op theoretische, vakdidactische of methodische ontwikkelingen. Deze vragen meestal om toetsing en bewerking om ze uit te wisselen en te delen met professionals.

Hechte netwerken

Digitale en fysieke netwerken voorzien naar onze mening in de behoefte van onderzoekers aan onderling contact. Deze netwerken stellen de deelnemers in staat opvattingen en resultaten te delen en ideeën voor onderzoek te ontwikkelen. Partners zijn *kennisproducenten*, als universiteiten, hogescholen, onderzoeksinstellingen en onderzoeksbureaus.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) zijn als wetenschappelijke overheidsinstellingen belangrijke leveranciers van onderzoeksresultaten en cijfermateriaal voor onze werkvelden. Een tweede belangrijke groep in ons netwerk zijn instellingen voor *verrijking en verspreiding* van kennis, zoals onderwijsondersteunende instellingen, ontwerpers

en ontwikkelaars, beleidsmakers, vakverenigingen, bovenschoolse besturen en internationale netwerken.

De aansluiting tussen onderzoek, beleid en praktijk is zeker niet optimaal. Het kennisinstituut wil die aansluiting waar mogelijk verbeteren. We kunnen zorgen voor de regie en afstemming in de keten van kennisontwikkeling en -productie en zo het gebruik van nieuwe kennis en inzichten stimuleren. We zullen ons daarbij zeker niet beperken tot nationale netwerken, maar juist ook deelnemen aan internationale onderzoeksnetwerken

> Kennis beschikbaar en toegankelijk maken

Het kennisinstituut geeft niet alleen een overzicht van maar ook inzicht in het onderzoek naar cultuureducatie en amateurkunst. Ook de spreiding van kennis over de onderzoeksweld hoort daarbij. Het gaat dan om vragen als: waar wordt onderzoek gedaan? waar wordt het gepresenteerd? Hoe en waar wordt het gepubliceerd, en waar worden publicaties verzameld en opgeslagen?

Verder stimuleren en ontsluiten we kennis en onderzoek voor zowel de andere kerntaken van het kennisinstituut als de programma's van het Fonds voor Cultuurparticipatie (zoals de Kennisateliers). In de periode 2013-2016 continueert het fonds in coproductie met het kennisinstituut de publicatie van het Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie waaraan een wisselende groep van wetenschappers en beleidsonderzoekers uit binnen- en buitenland bijdraagt.

> Kennisontwikkeling stimuleren

Het kennisinstituut probeert samenwerking en uitwisseling tussen onderzoekers tot stand te brengen om versnippering te voorkomen en kennisopbouw te stimuleren. De ondersteuning en financiering van twee bijzondere leerstoelen bevorderen rechtstreeks het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs: Cultuureducatie en -participatie (Universiteit Utrecht) en Historische cultuur en educatie (Erasmus Universiteit Rotterdam).

Wij zetten onze expertise in om onderzoeksterreinen te verbinden. We ontwikkelen, stimuleren en monitoren de Onderzoeksagenda voor Cultuureducatie en Amateurkunst, bevorderen onderzoek van masterstudenten door een scriptieprijs, organiseren jaarlijks expertmeetings en een conferentie over onderzoek in cultuureducatie en amateurkunst samen met een universiteit, hogeschool of onderzoeksinstelling in Nederland of Vlaanderen.

> Kennisontwikkeling initiëren en begeleiden

Het kennisinstituut is betrokken bij het initiëren en begeleiden van onderzoek. Het draagt zorg voor een monitor amateurkunst en stelt onderzoekopdrachten op voor onderzoek dat derden in opdracht uitvoeren. Daarnaast adviseren we bij onderzoek van onder meer overheden en fondsen (zoals het Fonds voor Cultuurparticipatie), en participeren in begeleidingscommissies bij onderzoek van derden (onderzoeksinstituten, universiteiten, OCW). Daarnaast begeleiden we stages of scripties van studenten en promotie-onderzoek.

Samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie voeren we, nationaal en internationaal, beleidsanalyses en praktijkverkenningen uit om tot een strategische toekomstagenda te komen voor cultuureducatie, amateurkunst en cultuurparticipatie. Ten slotte produceert het instituut zelf ook kennis, vooral in de vorm van verkennend en voorbereidend onderzoek als manier om kennisontwikkeling te stimuleren.

5 Interne organisatie

Het kennisinstituut komt voort uit twee bestaande organisaties. Het is dan ook vanzelfsprekend dat de organisatie zich de komende jaren moet ontwikkelen en een eenheid moet vormen. Dit doen wij organisatiebreed en in nauwe samenspraak met de Raad van Toezicht en de Ondernemingsraad. Ook de resultaten uit de gesprekken met het relatiepanel zijn van invloed op onze activiteiten en op de organisatieontwikkeling.

Voor de start van het kennisinstituut zijn uitgangspunten geformuleerd. De organisatie wordt zo ingericht dat een slagvaardige en resultaatgerichte netwerkinstelling ontstaat. Centraal daarin staan de medewerkers met hun vakinhoudelijke deskundigheid, vindingrijkheid, organisatorisch en communicatief vermogen, bedrijfsmatige en resultaatgerichte manier van werken. Zij leggen voortdurend verbindingen tussen het werkveld en het kennisinstituut. Ze brengen bovendien vanuit de twee rechtsvoorgangers van het kennisinstituut de jarenlang zorgvuldig opgebouwde contacten en netwerken mee. Onze medewerkers zijn het kapitaal van onze organisatie.

Organisatie

Het kennisinstituut werkt vanuit vijf herkenbare organisatieonderdelen:

- Informatie & Documentatie,
- Cultuureducatie,
- Amateurkunst,
- Monitoring & Onderzoek,
- Middelen.

Het managementteam stuurt deze onderdelen - afzonderlijk of in combinatie – aan. Het managementteam bestaat uit de Raad van Bestuur en de managers. De Raad van Bestuur vormt het bestuur van het kennisinstituut. De medewerkers werken afhankelijk van de aard en de duur van de werkzaamheden, in variabele teams aan wisselende projecten met wisselende projectleiders. Als bij een taak meerdere organisatieonderdelen betrokken zijn, bestaan projectteams uit medewerkers van die organisatieonderdelen.

Het kennisinstituut heeft een ondernemingsraad. Bestuur en ondernemingsraad werken samen conform de Wet op de Ondernemingsraden.

Code Cultural Governance en Code culturele diversiteit

De statuten van het kennisinstituut sluiten aan de Code Cultural Governance. Daarbij is gekozen voor een Raad van Toezicht-model. In 2011 heeft het culturele veld de Code Culturele Diversiteit gepresenteerd. Deze (gedrags)code bevat ambities en doelstellingen voor culturele diversiteit in aanbod, publieksbereik, bestuur en personeelssamenstelling. Het kennisinstituut wil in de geest van deze gedragscode werken.

Personeelsbeleid

De arbeidsvoorwaarden zijn vastgelegd in een cao. Als er ruimte is in de secundaire arbeidsvoorwaarden, bespreken we regelingen die daar uit voortkomen met de ondernemingsraad. We zullen onze visie op personeelsbeleid beschrijven in een personeelsplan dat in 2013 verschijnt. Aangezien het kennisinstituut een fusieorganisatie is, werken we aan een nieuwe bedrijfscultuur. Hoewel dit deels een autonoom proces is, hechten we aan de volgende kernwaarden: professioneel handelen, betrokkenheid, openheid, constructief/kritisch en onderling vertrouwen.

Communicatie en marketing

Onze communicatie is gericht op een intensieve interactie tussen de doelgroepen en onze medewerkers, om zo het aantal deelnemers aan onze activiteiten zo groot mogelijk te laten zijn.

Vooraf de volgende punten krijgen binnen de communicatie aandacht:

- duidelijkheid over taak en functie van het kennisinstituut
- goede afstemming van onze activiteiten en producten op de uiteenlopende behoeften van de verschillende doelgroepen
- kennis toegankelijk en toepasbaar maken voor de praktijk en verspreiden onder onze doelgroepen en partners
- specifieke kennis van de verschillende kunstdisciplines
- vernieuwend karakter (en/of imago) van producten en activiteiten
- inspelen op maatschappelijke veranderingen
- naamsbekendheid van het kennisinstituut cultuureducatie en amateurkunst

Om onze activiteiten op een zo hoog mogelijk niveau te krijgen, houdt het kennisinstituut enquêtes onder de relaties. De uitkomsten spelen een belangrijke rol in de verdere ontwikkeling van onze activiteiten.

Financieel kader

De financiële kaders voor de periode 2013-2016 zijn:

Baten		
A	Opbrengsten	365.000
B	Subsidie OCW	4.760.000
Totaal baten		5.125.000
Lasten		
C	Beheerslasten	1.159.800
D	Activiteitenlasten	3.965.200
Totaal lasten		5.125.000

Bijlage 1: Sectortypering cultuureducatie

Al meer dan vijftien jaar is er, mede door het landelijk programma Cultuur & School, veel beleidsmatige aandacht voor cultuureducatie in het onderwijs. De beleidsnadruk lag vanaf het begin op verwerving van culturele competenties door leerlingen en op samenwerkingsvormen tussen culturele instellingen en (brede) scholen.² Cultuureducatie omvat kunst, erfgoed en media. Kunsteducatie behoort tot het domein van de kunstvakken; erfgoededucatie komt meer in de zaakvakken aan bod en media-educatie is vooral vakoverstijgend.

Basisonderwijs

Het basisonderwijs hanteert kerndoelen waarin globaal vastgelegd is wat de leerling aan het eind van groep acht moet kennen en kunnen. Nergens is vastgelegd wat een leerling per leerjaar of per bouw moeten kennen en kunnen en op welke wijze leerinhouden zijn opgebouwd in doorlopende leerlijnen. Dat roept de vraag op naar de kwaliteit van inhoud en beoordeling van cultuureducatie. Die vraag geldt des te meer aangezien het toezicht van de Inspectie van het Onderwijs op (realisering van kerndoelen voor) kunst- en cultuureducatie in de basisschool ontbreekt. Bovendien is er sinds meer dan tien jaar geen periodieke peiling³ voor een van de kunstvakken in het basisonderwijs geweest.

Duidelijk is wel dat cultuureducatie steeds meer verankerd raakt in visie, curriculum en organisatie van basisscholen. Zo laat de *Monitor Cultuureducatie 2008-2009* (Sardes/Oberon 2010) zien dat driekwart van de basisscholen inmiddels een schriftelijke visie op cultuuronderwijs heeft vastgelegd. De monitor onderscheidt vijf samenwerkingsvormen tussen basisschool en culturele instelling. Van die vijf is het inkopen van een kant-en-klaar kunstmenu nog steeds de meest populaire (26%). Opvallend is overigens de verschuiving naar de andere kant van het spectrum; het zelf maken van een programma (24%). Tegelijk zijn er nog steeds veel scholen met incidentele en ad hoc activiteiten, vanuit zowel de school als de culturele instelling gezien (16%). Daarnaast zijn er scholen die de instelling vragen het kunstmenu aan hun wensen aan te passen (18%) of culturele instellingen de opdracht geven een cultuurprogramma op te stellen (16%).

Verder blijkt de structurele samenwerking tussen culturele instellingen en scholen niet te groeien. Met de opkomst van de brede school - een multidisciplinair netwerk van samenhangende voorzieningen voor onderwijs, welzijn, zorg, opvang, sport en cultuur - zetten veel scholen buitenschoolse programma's op, met veel culturele activiteiten.

De leerkracht wordt breed opgeleid. Als de pabo's binnenkort de kennisbases voor de kunstvakken en cultuureducatie invoeren, worden de vakeisen in ieder geval duidelijker gemarkeerd. Maar ook dan zal na de pabo-opleiding scholing in cultuureducatie nog nodig blijven, temeer omdat kennis over de vakinhoud en didactiek van erfgoededucatie vaak ontbreekt en nog geen vijfde van de basisscholen een vakleerkracht heeft voor de kunstvakken.

Daar staat echter een snelle groei van de interne cultuurcoördinator (icc'er) tegenover. Ruim de helft van de basisscholen heeft een cultuurcoördinator aangesteld en een klein aantal scholen heeft

² Hagenaars, P. (2008). Doel en streven van Cultuur en School. In: Teunis IJdens & Marjo van Hoorn (red.) (2008). Pegasus' vlucht gevolgd. Cultuur en School 1997-2007: doelstellingen, onderzoek en resultaten. *Cultuur+Educatie* nr. 21. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

³ Zie: PPO Balansen: http://www.cito.nl/nl/onderzoek%20en%20wetenschap/onderzoek/ppon/ppon_balansen.aspx

een cultuurcoach, die in een combinatiefunctie werkt voor onderwijs en cultuur.⁴ Hiermee is de organisatorische en coördinerende kracht van de school gegroeid, maar dat wil beslist niet zeggen dat daarmee de vakinhoudelijke deskundigheid van leerkracht en of school is gewaarborgd. Bovendien krijgen niet alle kunstdisciplines evenveel aandacht - beeldende kunst en muziek zijn overheersend - en beoordelen leerkrachten kunstzinnige leerlingprestaties te weinig. Het ontbreken van die beoordeling en van een evaluatie van het kunsteducatief proces en resultaat stagneren de ontwikkeling van het kunstonderwijs op veel basisscholen.

Een ander probleem is dat scholen in krachtwijken moeilijk de verbinding weten te maken met de thuiscultuur. Anders dan op scholen met leerlingen van hoogopgeleide ouders is er nauwelijks overeenstemming tussen school en thuis rond de invulling van kunst- en cultuurparticipatie. De verschillen zijn zichtbaar in taalontwikkeling, cultuurparticipatie in het gezin en actieve cultuurbeoefening van kinderen in de vrije tijd. Bij cultuureducatie moeten scholen dan ook meer differentiëren naar type leerling, ouders en school.⁵

Voortgezet onderwijs

De onderbouw van het voortgezet onderwijs werkt net als het basisonderwijs met globale kerndoelen. Daardoor zijn de kwaliteitseisen voor scholen ook minder duidelijk. Bovendien ontbreekt toezicht van de Inspectie van het Onderwijs op kunst- en cultuureducatie in de onderbouw.

Voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs is de situatie helder. De eindtermen bepalen de beoogde inhoud en opbrengsten van de kunstvakken, net zoals voor de andere schoolvakken. De verkenningcommissie kunstvakken bepleitte in haar advies meer aandacht voor ontwikkeling van de vakinhoud.⁶

Vakdocenten verzorgen in het voortgezet onderwijs de kunst- en cultuurvakken. Bijna alle scholen voor vo bieden de 'klassieke' kunstdisciplines aan in de kunstvakken (90%) en in projecten (82%). Veel minder scholen laten die aan bod komen na of tussen de lesuren (41%) of in andere vakken dan de kunstvakken (33%). Hoewel de projectmatige aanpak past bij de uitgangspunten van de vernieuwde onderbouw, komt kunsteducatie niet vaak aan bod buiten de kunstvakken. Ruim een kwart van de scholen biedt kunsteducatie integraal aan: in de kunstvakken, in andere vakken én in projecten. Op havo en vwo komen receptieve en reflectieve kunsteducatie vaker aan bod dan in het vmbo, en in de bovenbouw is reflectie belangrijker dan in de onderbouw.⁷

Aan vakinhoudelijke nascholing gebeurt over het algemeen weinig, ook al omdat dit vaak om maatwerk vraagt. Voor vakoverstijgende aanpakken ontbreekt kennis, is er vaak te weinig contact tussen docenten van de verschillende vaksecties en is er te weinig beleidssturing.

⁴ Oomen, C., Gramberg, P. & Grinten, M. van der (2011). *Beter minder, maar beter. Een onderzoek naar de meerwaarde van cultuurcoaches op brede scholen*. Utrecht: Oberon.

⁵ Monsma, D. (2010). *Kwaliteit kunsteducatie op Hollandse basisscholen*. Rotterdam: Monsma.

⁶ Leden verkenningcommissie kunstvakken (2011). *Preadvies verkenningcommissie kunstvakken*. Enschede: SLO

⁷ Beekhoven, S., Hoogeveen, K., Oomen, C., Visser, I., Donker, A. & Haanstra, F. (2011). Kunstbeoefening in het basis- en voortgezet onderwijs. In: Broek, A. van den (red.). *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd*. Den Haag: SCP. pp. 173-207.

Om de samenwerking tussen school en culturele instelling te verbeteren moet de cultuureducatie-functie van de culturele instellingen meer ontwikkeld worden en moeten vakinhoudelijk betrokkenen in school en instellingen over meer faciliteiten beschikken. Het wegvallen van de cultuurkaart kan de samenwerking overigens (zeer) negatief beïnvloeden. Kwaliteitsindicatoren voor culturele instellingen - gegrond op randvoorwaarden, kunstvakinhouden en leeropbrengsten - bieden meer kansen op een duurzame samenwerking en een groei naar cultureel partnerschap met het onderwijs.⁸

Kinderopvang en vroeg- en voorschoolse educatie

In de pedagogische beleidsplannen van peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en de buitenschoolse opvang is er weinig aandacht voor kunstbeoefening. Dat geldt ook voor de voor- en vroegschoolse educatie (VVE). De VVE is, als onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid, gericht op het terugdringen van (taal)achterstanden en vergroting van onderwijskansen. Kinderopvang en VVE zouden een rol moeten spelen in het realiseren van doorlopende leerlijnen en (daarmee) betere cultuureducatie.

Buitenschoolse cultuureducatie (grensvlak cultuureducatie en amateurkunst)

Kinderen en jongeren hebben buiten school veel mogelijkheden voor kunstbeoefening. Er is een groot aanbod van muziekscholen, dans- en balletscholen, jeugdtheaterscholen, creativiteitscentra en andere publieke en private aanbieders van buitenschoolse kunsteducatie. Daarnaast kunnen zij lid worden van muziekgezelschappen en van andere culturele verenigingen. Als de ouders zo'n lidmaatschap niet kunnen betalen, kunnen kinderen soms via school of instelling een beroep doen op het Jeugdcultuurfonds.

Uit onderzoek en verslagen van de Inspectie van het Onderwijs blijkt dat er in het algemeen weinig inhoudelijke relatie is tussen schoolkunst en kunstactiviteiten die leerlingen op eigen initiatief in de vrije tijd ondernemen. Om buitenschoolse kunst- en cultuurdeelname van kinderen en jongeren te bevorderen, en daarmee talentontwikkeling te stimuleren, is meer samenwerking op zijn plaats tussen het onderwijs en lokale instellingen voor kunstbeoefening. Aangevoerd is dat een intensieve vorm van kunstbeoefening op school op de langere termijn een positief effect op kunstbeoefening in de vrije tijd kan hebben.⁹

Infrastructuur

De sanering van de overheidsfinanciën, een harde noodzaak aldus het Regeerakkoord 2010, werkt direct door op de beschikbare middelen van provincies en gemeenten voor cultuureducatie. Dit heeft grote invloed op de cultuureducatieve infrastructuur omdat subsidies aan ondersteunende provinciale en gemeentelijke instellingen worden heroverwogen, ernstig beknot of zelfs helemaal afgebouwd, met alle negatieve gevolgen voor de dienstverlening aan het onderwijs. Zeker als ook de cultuurkaart zou verdwijnen.

⁸ Oomen, C., Reinink, M. & Grinten, M. van der (2011). *Kwaliteitskader cultuureducatie door culturele instellingen. Indicatoren en gebruik in de praktijk*. Utrecht: Oberon.

⁹ Beekhoven, S., Hoogeveen, K., Oomen, C., Visser, I., Donker, A. & Haanstra, F. (2011). Kunstbeoefening in het basis- en voortgezet onderwijs. In: Broek, A. van den (red.). *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd*. Den Haag: SCP. pp. 173-207.

Door bezuinigingen op professionele kunst- en cultuurinstellingen neemt de concurrentie op de onderwijsmarkt toe: meer culturele instellingen en kunstprofessionals die als zzp'er werken, richten hun aandacht - bij gebrek aan ander werk - op het onderwijs.¹⁰

¹⁰ Hoorn, M. van & Hagedaars, P. Projectsubsidies en de marktstrategie van centra voor de kunsten. In: Teunis IJdens, Marjo van Hoorn, Andries van den Broek en Chrit van Rensen (eds.) (2011). Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011. Participanten, projecten en beleid. Utrecht: FCP. pp. 127-143.

Bijlage 2: Sectortypering amateurkunst & kunsteducatie in de vrije tijd

Cijfers

De deelname aan amateurkunst is het laatste decennium min of meer stabiel. Ongeveer de helft van de Nederlanders (7,5 miljoen) beoefent in de vrije tijd een kunstdiscipline, waarvan 4,5 miljoen minstens een maal per week.¹¹ Naast sport is kunstbeoefening de meest beoefenende vrijetijdsbesteding.¹²

De sector amateurkunst telt ruim negentig koepelorganisaties. Daaronder zijn enkele grote koepels, die soms een administrateur in dienst hebben en een kantoor voeren, maar verreweg de meeste draaien op vrijwilligers. Het overgrote deel van de kunstbeoefening vindt plaats buiten zicht en bemoeienis van overheden en gesubsidieerde instellingen.¹³

Veel gemeenten hebben een (gesubsidieerd) centrum voor de kunsten. Daarnaast is er een grote markt van private personen en instellingen. Beide markten - publiek en privaat - zijn deels met elkaar verweven; vaak werken docenten zowel voor een centrum voor de kunsten als voor een (eigen) privépraktijk.

Het aantal organisaties in de buitenschoolse kunsteducatie is niet exact te bepalen. Kunstconnectie, de brancheorganisatie voor centra voor de kunsten, heeft 181 leden (2011). Het aantal particuliere aanbieders is niet precies bekend, maar bedraagt een veelvoud daarvan. Bij de kunstbeoefening in lesverband heeft het particuliere circuit met 40% veruit het grootste marktaandeel (bevolking 16 jaar en ouder). Dit aandeel is tweemaal zo groot als dat van muziekscholen en centra voor de kunsten, en driemaal zo groot als dat van verenigingen.¹⁴ Recent onderzoek wijst uit dat er circa 1 miljoen vrijwilligers actief zijn in de amateurkunst.¹⁵ Het aantal verenigingen is naar schatting 30.000 en het bezoek aan amateurkunstvoorstellingen (podiumkunsten) is ruim 20 miljoen bezoeken per jaar.¹⁶ De omzet in de sector bedraagt 2,7 miljard euro.¹⁷

Nieuwe organisatievormen en veranderende doelgroepen

Het SCP-rapport *Toekomstverkenning kunstbeoefening* (2010) voorspelt dat het aantal deelnemers de komende decennia gelijk zal blijven. Wel ontstaan er onder de invloed van e-Cultuur en de veranderende opstelling van de kunstbeoefenaar nieuwe organisatievormen. Naast de zichtbare kunsteducatieorganisaties komen er steeds meer individuele en sociale initiatieven, meer of minder georganiseerd, zowel in informele als niet-formele leeromgevingen. Hier en daar ontstaan dan ook mengvormen van verschillende leeromgevingen. De kunstinstelling, vereniging of aanbieder wordt een bemiddelaar die de actieve kunstbeoefenaar helpt aan kennis en mogelijkheden tot beoefening

¹¹ Broek, A. van den (2010). *FAQs over kunstbeoefening in de vrije tijd*. Den Haag: SCP.

¹² Raad voor Cultuur (2011). *Sectoranalyse Amateurkunst en Cultuureducatie*. Den Haag: Raad voor Cultuur.

¹³ Ensink, J. (2010). Amateurkunst tussen overheid en particulier initiatief: een marktanalyse. In: Teunis IJdens, Marjo van Hoorn, Andries van den Broek en Tynke Hiemstra (red.). *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2010*. Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.

¹⁴ Broek, A. van den (2010). *FAQs over kunstbeoefening in de vrije tijd*. Den Haag: SCP.

¹⁵ Kunstfactor (2009). *Onderzoek vrijwilligers in de Amateurkunst*. Utrecht: Kunstfactor.

¹⁶ Noordman, Th., Dijk, M. van, Kool, A. & Elffers, A. (2011). *Amateurkunst & Publiek*. Den Haag: Adviesbureau Cultuurtoerisme.

¹⁷ Noordman, Th. & Dijk, G. van (2009). *Actieve kunstbeoefening en geld. De bijdrage van kunstbeoefening in de vrije tijd aan de economie*. Den Haag: Adviesbureau Cultuurtoerisme.

van en educatie in de kunsten. We voorzien echter dat mensen zich niet meer voor langere tijd willen verbinden aan eenzelfde activiteit.

De vergrijzing van Nederland zet in de komende jaren versneld door. Vanaf 2011 komen er binnen vijf jaar een half miljoen 65-plussers bij, twee keer zoveel als in de voorgaande vijf jaar. Het totaal aantal 65-plussers telt in 2015 circa 3 miljoen en in 2020 circa 3,4 miljoen mensen.¹⁸

Die vergrijzing zien we ook terug bij de amateurkunstverenigingen. De gemiddelde leeftijd van de leden neemt toe, terwijl de aanwas van jongere leden achterblijft.¹⁹ Dit wordt vaak als bedreiging gezien, maar er liggen ook kansen. De groep 'vitale' senioren groeit. Voor hen biedt de amateurkunst een aangename vrijetijdsbesteding, sociale contacten en mogelijkheden voor zingeving.

Jongeren organiseren zich steeds meer in en via informele (digitale) netwerken. Bovendien houden ze zich steeds vaker met verschillende kunstdisciplines tegelijk bezig. Ze creëren een nieuwe participatiecultuur waarin ze allerlei vaardigheden voor productie ontwikkelen en gebruiken, zoals blogs, videogames en informele muziekgroepen.²⁰

Maatschappelijk vindt er een verschuiving plaats van een subsidiegestuurd systeem naar een systeem waarin de *civil society* (het maatschappelijk middenveld) een grotere rol en verantwoordelijkheid krijgt toebedeeld. We doen met andere woorden een beroep op de (financiële) zelfredzaamheid van organisaties en verenigingen.

Samenhang en samenwerking

Zoals gezegd zijn er talloze verenigingen en kunsteducatieve aanbieders. Lokale en provinciale beleidsmakers sturen meer en meer op samenhang en samenwerking tussen deze organisaties en verenigingen. Ook lokaal zijn er, mede onder invloed van de Week van de Amateurkunst, nieuwe samenwerkingsvormen ontstaan tussen amateurkunst en kunsteducatie in de vrije tijd. Die verschillen echter van gemeente tot gemeente; een relatie tot provinciaal beleid is niet overal even waarneembaar.

In 2010 is het Community Art Lab (CAL-XL) van start gegaan met een brede alliantie van instellingen die scholing verzorgen en community-art projecten initiëren, onderzoeken en volgen. Deze instellingen werken samen op lokaal, provinciaal en landelijk niveau.

Deskundigheidsbevordering en kwaliteit

Kunstbeoefening vindt plaats op alle niveaus, van beginnend tot aan (semi)professioneel. Veel amateurkunstenaars, zowel individueel als in groepsverband, vinden het verbeteren van hun vaardigheden en hun kunst belangrijk. De amateurkunst kent vele concoursen, wedstrijden en battles die een bepaalde kwaliteitsstandaard vertegenwoordigen en stimuleren. Tegelijk ontbreken voor veel vormen van kunstbeoefening landelijke referentieniveaus voor de leeropbrengsten van buitenschoolse kunsteducatie. In de buitenschoolse kunsteducatie is vraag naar een dergelijke standaard voor de inhoud van lessen en opleidingen.

¹⁸ Garssen, J. (2011). *Demografie van de vergrijzing, Bevolkingstrends 2e kwartaal 2011*. Den Haag: CBS.

¹⁹ Deekman, A. & Heimans, H. (2011). *Amateurkunst - de feiten. Monitor Amateurkunst 2011*. Utrecht: Kunstfactor.

²⁰ Heijnen, E. (2010). Informele visuele netwerken. In: Marjo van Hoorn (red.), *Informeel leren in de kunsten: theorie en praktijken. Cultuur + Educatie 30*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Knelpunt in de amateurkunst is het groeiende tekort aan professioneel artistiek kader. De aantallen afgestudeerden van de kunstvakopleidingen zijn te klein om het huidige tekort op te lossen.²¹ Bovendien, zo blijkt uit het rapport van de Commissie Dijkgraaf (2010), is de aansluiting tussen de kunstvakopleidingen en de buitenschoolse kunsteducatie niet in alle disciplines optimaal.²² Ondanks de aandacht voor kunsteducatie en amateurkunst in dit rapport is het niet te verwachten dat het kunstvakonderwijs op korte termijn met oplossingen komt.²³ In combinatie met een vergrijzend artistiek en bestuurlijk kader, vooral binnen de podiumkunsten, kan dit leiden tot grote tekorten.²⁴

In sommige disciplines van de amateurkunst (zoals muziek, dans en theater) is daarom gekozen voor de inzet van amateurkunstenaars met een kaderopleiding. Ze werken niet op hbo-niveau, maar vormen een noodgedwongen vervanging voor professioneel kader.

Infrastructuur

Op provinciaal niveau loopt de ondersteuning van de amateurkunst en de buitenschoolse kunsteducatie terug als gevolg van teruglopende overheidssubsidies. In een aantal provincies dreigt de ondersteuning geheel te worden afgebouwd of is deze al volledig weggefallen. Andere provincies korten fors op de financiële middelen en versmallen tevens het taakgebied.

In de kunsteducatie verzorgt het particuliere circuit steeds meer de cursussen. Vele gemeenten verminderen of stoppen de subsidies voor de centra voor de kunsten. Al enige jaren zijn de centra bezig zich te heroriënteren op hun bedrijfsmodel en hun positie in de lokale infrastructuur. Die heroriëntatie is nodig om goed in te kunnen spelen op de veranderende wensen van de deelnemers²⁵ en mogelijkheden te onderzoeken tot samenwerking met onderwijs, welzijn, sport en amateurkunst.

De particuliere markt kent een groot aantal zzp'ers die (vaak) een gemengde beroepspraktijk hebben en zowel in de cultuureducatie, de kunsteducatie in de vrije tijd als in de amateurkunst actief zijn.

²¹ Mazure, R. (2011). *Veldgesprekken. op weg naar structurele uitwisseling tussen het HBO-kunstonderwijs & de amateurkunst en kunsteducatie*. Utrecht / Den Haag: Kunstfactor en HBO-raad.

²² Commissie Dijkgraaf (2010). *Onderscheiden, verbinden, vernieuwen. De toekomst van het kunstonderwijs. Advies van de commissie-Dijkgraaf voor een sectorplan kunstonderwijs*. Den Haag: HBO-Raad.

²³ HBO-raad (2011). *Focus op toptalent. Sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2016*. Utrecht: HBO-raad,

²⁴ Mazure, R. (2011). *Veldgesprekken. op weg naar structurele uitwisseling tussen het HBO-kunstonderwijs & de amateurkunst en kunsteducatie*. Utrecht / Den Haag: Kunstfactor en HBO-raad.

²⁵ Vinkenburg, B., Syderius, T., Gennip, P. van & Maurik, I. van (2010). *Bedrijfsmodellen voor kunsteducatie. Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW. Mede begeleid door VNG, IPO, Kunstfactor, Fonds voor Cultuurparticipatie en Kunstconnectie*. Amsterdam: Berenschot.

Colofon

Deelnemen aan cultuur: leren en doen,
beleidsplan Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst 2013-2016
is het beleidsplan van het Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.

Het beleidsplan is ontwikkeld en samengesteld door Cultuurnetwerk Nederland en Kunstfactor voor de gemeenschappelijke subsidieaanvraag voor het Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst in de Cultuurplanperiode 2013-2016.

Eindredactie:
Piet Hagenars en Tom de Rooij

© Januari 2012

Cultuurnetwerk Nederland
Ganzenmarkt 6
Postbus 61
3500 AB Utrecht
Telefoon 030-236 12 00
Fax 030-236 12 90
E-mail info@cultuurnetwerk.nl
Internet www.cultuurnetwerk.nl

Kunstfactor
Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht
Telefoonnummer 030-711 51 00
Fax 030-711 51 99
E-mail info@kunstfactor.nl
Internet www.kunstfactor.nl

